

О.О. Хандій, к.е.н.

ORCID 0000-0002-7926-9007

e-mail: alkhandiy@ukr.net,

Інститут економіки промисловості

НАН України, м. Київ

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ПІДТРИМКИ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ ТА ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19¹

Поширення світом коронавірусної хвороби COVID-19 супроводжувалося введенням країнами карантинних заходів. В Україні Постановою Кабінету Міністрів України № 211 від 11.03.2020 р. було введено карантин на всій території з метою захисту населення від інфекційної хвороби та запобігання поширенню коронавірусу (COVID-19). Карантинні заходи з 6 квітня по 22 травня, подовжені до 22 червня, мали найбільші економічні та соціальні негативні наслідки для роботодавців, працівників, самозайнятого населення та кожного громадянина.

Економічне навантаження коронавірусної кризи розподілялося між державою, громадою, роботодавцями та населенням. Запропонована державна підтримка окремим галузям та сферам діяльності включала допомогу з часткового безробіття, кредитні канікули, податкові преференції (звільнення від земельного податку, податку на об'єкти нежитлової нерухомості, орендної плати за земельні ділянки, сплати єдиного соціального внеску для фізичних осіб-підприємців та ін.), здешевлення кредитів для аграріїв, фінансову підтримку на розвиток агробізнесу, інформаційну підтримку, зокрема цілодобові консультації для малого та середнього бізнесу та розробку Національної онлайн-платформи «Дія.Бізнес». Проте рівень підтримки не відповідав рівню втрат підприємств і підприємців, що призвело до значного падіння реального обсягу ВВП, зростання соціальної незахищеності населення та рівня безробіття в країні, скорочення доходів населення, збільшення втрат робочого часу.

¹ Дослідження виконано в рамках проєкту «Подолання соціально-економічних ризиків та небезпек у сфері праці та зайнятості України в умовах впливу пандемії COVID-19» (2020.01/0253).

Наслідки впливу карантинних обмежень щодо попередження поширення коронавірусної хвороби на соціально-економічну сферу аналізують із кожним новим етапом карантину як науковці, експерти, так і працівники державних служб зайнятості, соціального захисту, НБУ. Слід відзначити публікації А. Колота, О. Герасименко, К. Ярмолюк-Крьюк, Г. Калачової, С. Кулицького [1-3]. Потреба представників бізнесу та різних груп населення в державній підтримці стає все більшою з подовженням періоду карантину. У зв'язку з цим необхідне додаткове дослідження, оскільки статистичні дані демонструють показники економічного спаду та зростання безробіття населення за сценаріями, близькими до найбільш песимістичних прогнозів.

Метою статті є дослідження напрямів державної підтримки суб'єктів господарювання та населення під час пандемії COVID-19 і розробка рекомендацій щодо її адресного посилення.

Напрями державної підтримки різних груп населення та підприємств окремих галузей і сфер діяльності для мінімізації впливу економічних наслідків пандемії COVID-19 визначено в нормативно-правових, програмних документах, серед яких: Закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 р. № 540-IX; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 18.04.2020 р. 530-IX; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19» від 16.06.2020 р. № 692-IX; Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки; Програма діяльності Кабінету Міністрів України (червень 2020 р.) та ін.

Державна підтримка мікро-, малого та середнього бізнесу в умовах карантинних заходів із попередження поширення COVID-19 включала, крім мораторію на перевірки малого бізнесу та кредитних канікул, підтримку щодо часткового безробіття для збереження робочих місць у розмірі 4,7 млрд, державну програму доступних кредитів 5-7-9% із можливістю рефінансування кредитів

під 0% протягом року, з обсягом кредитного портфеля за програмою у 35 млрд грн та програму пільгових кредитів «Нові гроші» зі ставкою до 3% на 2 роки [4] з фінансуванням 5 млрд грн. Станом на 13.10.2020 р. за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» вітчизняні підприємства було профінансовано на 10,352 млрд грн [5].

Із початку карантину до вересня 2020 р. діяла державна програма підтримки ФОП I та II груп у формі допомоги їх дітям до 10 років. Із квітня по липень 2020 р. 83 тис. фізичних осіб-підприємців отримали 554 млн грн державної допомоги [6].

Суб'єктам господарювання АПК за бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» у 2020 р. урядом виділено 4 млрд грн [7], у тому числі передбачено компенсацію за користування кредитами в обсязі 1,2 млрд грн, 1 млрд грн на підтримку розвитку тваринництва та переробку сільгосппродукції. Станом на 25.08. 2020 р. виплачено компенсацій за кредитами на суму 322,9 млн грн. Проте порівняно з 2019 р. фінансування програми підтримки аграріїв скоротилося на 340 млн грн [8].

За окремими цільовими групами державна підтримка включала широкий перелік заходів (див. таблицю). Зокрема, для спрощення умов ведення бізнесу 23.09.2020 р. уряд застосував «регуляторну гільйотину» і скасував 36 нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у сферах державного цінового регулювання, енергетики та ліцензування видів господарської діяльності [9].

Таблиця

Напрями державної підтримки за цільовими групами

Група	Заходи
1	2
Бізнес	
Кредитні канікули	<p>Національний банк України рекомендував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів у період дії карантину для населення та бізнесу.</p> <p>Банки мають декілька варіантів реструктуризації кредитів: повне або часткове звільнення від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики; капіталізація відсоткових платежів.</p> <p>Конкретний варіант обирається в індивідуальному порядку після звернення позичальника до банку. З 1 березня по 30 квітня банкам заборонено підвищувати відсоткову ставку за користування споживчим кредитом. Діятиме планова зміна плаваючої відсоткової ставки за договором. Ця заборона розповсюджується на всі кредити фізичних осіб. Також у даний період заборонено застосовувати штрафи, пені за прострочення виконання</p>

Продовження таблиці

1	2
Податкові преференції	<p>Звільнення від нарахування та сплати плати за землю, яка використовується в господарській діяльності, податку на нерухомість за житлові приміщення за березень.</p> <p>Звільнення від сплати єдиного соціального внеску для фізичних осіб-підприємців.</p> <p>Обмеження застосування більшості штрафів за порушення податкового законодавства.</p> <p>Мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок (включення – перевірки щодо відшкодування ПДВ).</p> <p>Дозвіл фізичним особам-підприємцям тимчасово не заповнювати книгу обліку доходів.</p> <p>Подовження терміну подання річної декларації про майновий стан і доходи до 30.06.2020 р. включно.</p> <p>Відтермінування введення РРО для всіх категорій платників податків за спрощеною системою.</p> <p>Збільшення лімітів річного доходу для ФОП I, II та III груп.</p> <p>Звільнення від сплати ПДВ та ввізного мита і плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них при ввезенні товарів, необхідних для боротьби з коронавірусом.</p> <p>Спрощення системи обліку продукції та впровадження нульової ставки акцизного податку для державних підприємств, які виробляють дезінфектори на основі спирту.</p> <p>Припинення оскаржень рішень контролюючих органів.</p> <p>Урахування без обмежень витрат платників ПДВ на передачу як внеску в боротьбу з коронавірусом установам охорони здоров'я медикаментів, ліків, обладнання тощо.</p> <p>Надання органам місцевого самоврядування права приймати рішення про зміну ставок єдиного податку.</p> <p>Наймач може бути звільнений від плати за користування майном</p>
Малий та середній бізнес	<p>Власникам малого і середнього бізнесу, які мають найманих працівників, надаватиметься допомога з часткового безробіття.</p> <p>У разі встановлення регульованих цін на товари в розмірі, нижчому від економічно обґрунтованого, відшкодовують суб'єкту господарювання різницю. Відшкодування здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів.</p> <p>Допомогу на дітей отримують фізичні особи-підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до I та II груп платників єдиного податку.</p> <p>Надання грантів інституційної підтримки юридичним особам усіх форм власності для забезпечення конкурентоспроможності та створення робочих місць в умовах дії запроваджених відповідно до законодавства обмежень господарської діяльності</p>

Продовження таблиці

1	2
Агробізнес	<p>Виділено 4 млрд грн на програму підтримки аграріїв у 2020 р.: 1,2 млрд грн на здешевлення кредитів. Пільгові кредити подешевшають до 5%. 1 млрд грн передбачено за програмою надання державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції. 400 млн грн на розвиток фермерства та кооперативів. 400 млн грн на підтримку галузі садівництва, виноградарства та хмелярства. Гроші використовують для посадки насаджень інтенсивного типу на 4 тис га. Збудують об'єкти для зберігання та переробки, що збільшить обсяги продукції з високою доданою вартістю</p>
Інформаційна підтримка бізнесу	<p>Користування державними послугами та інформаційними ресурсами online: COVID-19: інформаційна підтримка бізнесу https://epo.org.ua/covid19/ Реєстрація фізичної особи-підприємця https://online.minjust.gov.ua/registration-fiz Електронний кабінет платника податків https://cabinet.tax.gov.ua/login Реєстри Державної податкової служби https://cabinet.tax.gov.ua/registers Пошук фіскального чека https://cabinet.tax.gov.ua/cashregs/check Пошук марки акцизного податку https://cabinet.tax.gov.ua/registers/mark Онлайн-консультація ДПС https://cabinet.tax.gov.ua/help/sendlist.html Відеоуроки користування кабінетом платника податків https://tax.gov.ua/media-tsentr/videogalereya/videouroki/ Державний портал, що справді допоможе у бізнесі https://business.dii.gov.ua/</p>
Сфера культури, креативних індустрій, туризму	<p>Плата за користування нерухомим майном (його частиною) підлягає зменшенню за вимогою наймача, коли майно не могло використовуватися у підприємницькій діяльності наймача в повному обсязі через запроваджені обмеження та (або) заборони; надання грантів на підтримку та розвиток проєктів у сферах культури та мистецтв, креативних індустрій і культурно-пізнавального (внутрішнього) туризму; надання державної субсидії на розвиток кінопроєктів</p>
Соціальний захист кожної людини	
Пенсіонери	<p>З 1 квітня – щомісячна виплата в розмірі до 500 грн пенсіонерам старше 80 років і розмір пенсії яких не перевищує 9 205 грн. Проведення індексації пенсій із травня на 11%. Середній розмір підвищення становитиме 260 грн. Встановлення мінімальної пенсійної виплати на рівні 2100 грн особам, які мають тривалий страховий стаж (30 років для жінок та 35 років для чоловіків). Встановлено найменшу пенсійну виплату на рівні 2 600 грн (з урахуванням підвищень пенсії) пенсіонерам старше 80 років зі страховим стажем 20 років для жінок та 25 років для чоловіків.</p>

Продовження таблиці

1	2
	Здійснена одноразова виплата грошової допомоги у сумі 1000 гривень окремим категоріям населення, зокрема пенсіонерам, розмір пенсії яких не перевищує 5000 грн
Безробітні	<p>Допомога з безробіття (додатково виділено 1,277 млрд грн); підвищення мінімального розміру допомоги з безробіття з 650 до 1000 грн; допомога звільненим за власним бажанням з 1 дня, а не як було раніше – з 91 дня; виплата усім безробітним з 1 дня реєстрації, а не з 7, як було раніше; допомога з часткового безробіття (виділено 4,723 млрд грн) – виплати суб'єктам малого та середнього підприємництва на період карантину для покриття витрат на зарплату робітникам, яким було скорочено робочий час; усі консультації, пов'язані з наданням соціальних послуг, працевлаштуванням та матеріальним забезпеченням на випадок безробіття, надаються дистанційно; інформування клієнтів служби зайнятості здійснюється в онлайн-режимі через офіційний сайт www.dcz.gov.ua, верифіковану Фейсбук-сторінку державної служби зайнятості, «Освітній портал ДСЗ» та платформу «Профорієнтація та розвиток кар'єри» http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/968229</p>
Отримувачі субсидій	<p>Запроваджено додаткову компенсацію витрат на оплату комунальних послуг одержувачам житлових субсидій на період карантину, яка в середньому складе 300 грн для кожної родини; на 50% збільшено соціальні нормативи користування електричною енергією, холодною та гарячою водою, водовідведенням і природним газом для приготування їжі та підігріву води, на які розраховано субсидію. Додаткова компенсація стосуватиметься понад 3 млн домогосподарств; спрощено процедуру призначення (у тому числі на наступний період) та виплати у грошовій формі субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу. Цей процес відбуватиметься автоматично; спрощено порядок надання субсидій для громадян, які втратили роботу у зв'язку з карантинном та стали на облік як безробітні</p>
Зайняті	<p>Оплата листків непрацездатності застрахованим громадянам, які перебуватимуть на самоізоляції (виділено 289,1 млн грн). Розмір оплати становить 50% середньої заробітної плати (доходу) незалежно від страхового стажу (медпрацівникам – 100%); погашення заборгованості перед застрахованими громадянами з оплати листків непрацездатності, пов'язаної з втратами ЄСВ (виділено 1807,7 млн грн); доплати до заробітної плати працівникам сфери соцзахисту населення, які безпосередньо надають соціальні послуги за місцем проживання / перебування отримувача соціальних послуг (вдома), у розмірі до 100% заробітної плати на період виконання заходів щодо запобігання виникненню і поширенню, локалізації та ліквідації спалахів епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19);</p>

Продовження таблиці

1	2
	<p>доплати до заробітної плати медичним та іншим працівникам, які безпосередньо зайняті на роботах з ліквідації захворювання серед людей на коронавірусну хворобу (COVID-19), у розмірі до 300% заробітної плати; допомога з часткового безробіття встановлюється за кожну годину, на яку працівникові було скорочено передбачену законодавством тривалість робочого часу, з розрахунку двох третин тарифної ставки (окладу), встановленої працівникові відповідного розряду.</p> <p>Відповідно до трудового законодавства гарантується: на період карантину може бути надано відпустку без збереження заробітної плати за погодженням сторін; у разі подовження карантину тривалість оформленої відпустки може бути подовжена до його завершення; час простою не з вини працівника, у тому числі на період оголошення карантину, встановленого КМУ, оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівнику розряду (окладу); може встановлюватися гнучкий режим робочого часу на визначений строк або безстроково як при прийнятті на роботу, так і згодом. Застосування гнучкого режиму робочого часу не спричиняє змін у нормуванні, оплаті праці та не впливає на обсяг трудових прав працівників. Виконання дистанційної (надомної) роботи не спричиняє будь-яких обмежень трудових прав працівників. При цьому, якщо працівник і роботодавець письмово не домовилися про інше, то дистанційна (надомна) робота передбачає оплату праці в повному обсязі та в строки, визначені чинним трудовим договором. На період простою роботодавець забезпечує збереження мінімальних державних гарантій в оплаті праці. Трудовим договором, колективними договорами, угодами можуть бути визначені вищі рівні оплати за час простою; роботодавець забезпечує надання, за згодою працівників, щорічних оплачуваних відпусток, додаткових відпусток працівникам, які мають дітей, та/або за бажанням працівників відпусток без збереження заробітної плати; роботодавці мають організувати доставку працівників до місця роботи та назад за спеціальними регулярними перевезеннями</p>
<p>Пільгові категорії</p>	<p>Учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни мають право на безоплатний або пільговий відпуск лікарських засобів;</p> <p>у разі пропуску в період здійснення заходів щодо запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) строку переогляду особою з інвалідністю з дитинства або дитиною з інвалідністю виплата державної соціальної допомоги не зупиняється;</p> <p>у разі пропуску в період здійснення заходів щодо запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) строку повторного огляду медико-соціальної експертизи особою з інвалідністю виплата пенсії з інвалідності не зупиняється;</p> <p>строк виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, яким вона була призначена раніше, продовжується без подання необхідних документів на період здійснення заходів щодо запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)</p>

Закінчення таблиці

1	2
ВПО	<p>На період дії карантину та протягом 30 днів із дня його скасування:</p> <p>заборонено перевіряти фактичне місце проживання/перебування внутрішньо переміщених осіб при призначенні (відновленні) соціальних виплат; дозволено комісіям з питань призначення (відновлення) соціальних виплат ВПО ухвалювати рішення про призначення (відновлення) або відмову у призначенні (відновленні) соцвиплат без акту обстеження матеріально-побутових умов сім'ї;</p> <p>продовжено виплати різних видів державної соцдопомоги, щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, які було призначено раніше, на період карантину та на один місяць після дати його скасування;</p> <p>призупинено строки для проходження фізичної ідентифікації, необхідної для виплати пенсій, на період дії карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням COVID-19, та протягом 30 днів із дня його скасування;</p> <p>заборонено зупинення АТ «Державний ощадний банк України» видаткових операцій за поточним рахунком у разі непроходження фізичної ідентифікації отримувачем соціальних виплат;</p> <p>забезпечено можливість отримувати кошти з доставкою додому через АТ «Укрпошта» одержувачам пенсій та грошової допомоги</p>
Ті, хто захворів на COVID-19	<p>В умовах стаціонару пацієнт отримує основні безоплатні послуги: тестування на SARS-CoV-2, лабораторні та інструментальні дослідження (ЕКГ, загальний клінічний аналіз крові та сечі, біохімічний аналіз крові, визначення рівня глюкози крові), медичну допомогу відповідно до галузевих стандартів, кисневу підтримку, інтенсивну терапію та підключення до ШВЛ та ЕКМО за необхідністю, знеболення та медикаментозну терапію, консультації лікарів інших спеціальностей;</p> <p>функціонування системи екстреної допомоги населенню за єдиним безкоштовним телефонним номером</p>

Джерело: складено за даними офіційного сайту Кабінету Міністрів України та нормативно-правовими документами [10-13].

Фінансово-економічна криза та негативні економічні наслідки карантинних обмежень під час пандемії COVID-19 вплинули на зниження доходів державного бюджету та обумовили внесення змін до Державного бюджету України на 2020 рік.

Внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» за проектом від 29.03.2020 р. стосувалося скорочення державних видатків на Міністерство культури та інформаційної політики України (-7,62 млрд грн), Міністерство освіти і науки України (-1,877 млрд грн на апарат МОН та -3,57 млрд грн – скорочення загальнодержавних видатків і кредитування МОН), Міністерство розвитку громад і територій України (-1,848 млрд грн на

апарат міністерства і -9,9 млрд грн на загальнодержавні видатки та кредитування), Державну службу статистики України (-1,25 млрд грн), Міністерство інфраструктури України (-1,039 млрд грн), Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (-887,8 млн грн), Міністерство у справах ветеранів України (-816,4 млн грн), Міністерство юстиції України (-458,8 млн грн), Міністерство закордонних справ України (-173,83 млн грн). Із бюджету видалено всі витрати на функціонування Фонду енергоефективності (-1,6 млрд грн), Державного фонду регіонального розвитку (-7,5 млрд грн), надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла (-100 млн грн), субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад (-2,1 млрд грн) та системи екстреної медичної допомоги (-922,6 млн грн), будівництво нових, реконструкцію та капітальний ремонт існуючих спортивних 50- та 25-метрових басейнів (-200 млн грн), створення нових і будівельно-ремонтні роботи існуючих палаців спорту та завершення розпочатих у попередньому періоді робіт з будівництва/реконструкції палаців спорту (-150 млн грн) [14; 15]. Більшою мірою постраждали від зниження фінансування система освіти та місцеві бюджети, не отримавши фінансових ресурсів на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад, інфраструктурних об'єктів, розвиток екстреної медичної допомоги, соціально-економічний розвиток окремих територій, будівництво доступного житла, проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Відповідно до внесених змін до державного бюджету втрати місцевих бюджетів становитимуть близько 15,6 млрд грн, або 5,3% річних надходжень загального фонду місцевих бюджетів (без офіційних трансфертів) [2].

Суттєво збільшено видатки на Міністерство соціальної політики України (+8,86 млрд грн), Міністерство молоді та спорту України (+2,145 млрд грн), реструктуризацію вугільної галузі (+1,6 млрд грн), Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (+787 млн грн), Міністерство охорони здоров'я України (+472,6 млн грн), Державну фіскальну службу України (+454,6 млн грн), фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок і підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду (19,68 млрд грн). Створено Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, у розмірі 65,959 млрд грн. Станом на 22.10.2020 р. видатки фонду ста-

новили 33,75 млрд грн [16], з яких 16,08 млрд витрачено на будівництво, реконструкцію, ремонт автодоріг державного призначення (а передбачено всього 35 млрд грн).

До основних статей видатків Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19 входять:

будівництво, реконструкція, ремонт автодоріг державного призначення – 35 млрд грн;

фінансова допомога Фонду страхування на випадок безробіття – 6,97 млрд грн;

підвищення надбавок і доплат медичним працівникам (МОЗ) – 5,96 млрд грн;

придбання обладнання для приймальних відділень опорних лікарень – 4,729 млрд грн;

забезпечення лабораторій МОЗ та закупівля засобів індивідуального захисту – 2,99 млрд грн;

доплата поліцейським, військовослужбовцям НГУ та ДПСУ – 2,53 млрд грн;

фінансова допомога Фонду соціального страхування (у тому числі для виплати лікарняних) – 2,5 млрд грн;

будівництво та ремонт приймальних відділень опорних лікарень – 1,68 млрд грн;

державна підтримка сфери культури, туризму та креативних індустрій – 1 млрд грн [16].

Отже, фінансування будівництва, реконструкції, ремонту автодоріг державного призначення становить 53,03% всієї суми коштів, виділених на боротьбу з пандемією COVID-19. Кошти на посилення соціального захисту населення складатимуть 15,76% суми Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19 (далі – Фонд). Лише 24,7% має бути направлено за цільовим призначенням Фонду, зокрема станом на 22.10.2020 р. витрачено лише 35% коштів від виділених на охорону здоров'я. У той час як щодня в Україні досягаються нові антирекорди за кількістю тих, хто захворів на COVID-19, а вартість тесту ПЛІР на виявлення COVID-19 становить від 700 до 2400 грн [17].

Подолання поширення коронавірусної хвороби потребує залученості одночасно і держави, і бізнесу, і кожного громадянина.

Антикризові заходи щодо протидії поширенню пандемії COVID-19 та зниження соціально-економічних наслідків у трудовій сфері мають бути такими.

Роботодавці:

забезпечення працівників належною інформацією про фактори виробничого середовища, які можуть несприятливо впливати на здоров'я працівників в умовах пандемії COVID-19;

дотримання вимог законодавства щодо створення безпечних умов праці в несприятливій епідеміологічній ситуації, зокрема надання захисного одягу та засобів гігієни безкоштовно для працівників, надання консультацій працівникам з питань охорони праці;

розробка на підприємствах плану дій щодо захисту здоров'я та забезпечення безпеки працівників в умовах поширення COVID-19, зокрема в умовах віддаленої роботи;

реалізація стратегії збереження робочих місць із дотриманням положень трудового законодавства.

Працівники:

відповідальне ставлення до свого здоров'я та дотримання вимог безпечної поведінки в умовах карантинних обмежень під час «коронакризи» в робочий та неробочий час;

своєчасне повідомлення керівництва про погіршення самопочуття і прояви симптомів коронавірусного захворювання;

застосування профілактичних заходів щодо зміцнення здоров'я і дотримання здорового образу життя.

Держава:

зниження податкового навантаження на працівників та роботодавців –

зниження податків на оплату праці протягом дії карантинних обмежень, у тому числі зменшення максимальної величини бази нарахування ЄСВ для заробітної плати;

відтермінування та збільшення строків сплати ПДВ для представників бізнесу, надання безвідсоткової податкової розстрочки для підприємств, які припинили свою діяльність у результаті карантинних обмежень під час пандемії COVID-19;

відтермінування (дозвіл не сплачувати за умови втрати на цей період стажу) соціальних внесків ФОП протягом дії карантинних обмежень за бажанням платника при припиненні його діяльності;

для постраждалих від карантинних обмежень підприємств у сфері культури, туризму та торгівлі надання можливості не сплачувати всі податки та збори за цей період;

внесення змін до законодавства щодо визначення верхнього рівня оплати праці в бюджетній сфері та на державних підприєм-

ствах, встановлення законодавчо визначеного обмеження зростання максимальних пенсій;

скорочення чисельності та кількості контролюючих органів у результаті цифровізації процесів моніторингу та контролю суб'єктів господарювання;

удосконалення верифікації отримувачів соціальних виплат та пільг і пенсійних виплат, особливо ВПО, для припинення «пенсійного туризму» та виявлення «мертвих душ»;

використання коштів Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками за цільовим призначенням, а саме забезпечення медичних закладів необхідним обладнанням, ліками, закупівлі, тестів ПЛР; центрам, які проводять ПЛР-тестування та КТ-дослідження компенсація 50% вартості послуг для населення;

активізація роботи з гендерно обумовленим насильством та підтримка закладів із допомоги постраждалим;

забезпечення гендерного підходу до прийняття рішень щодо заходів із подолання COVID-19 та прийняття рішень про збереження робочих місць і створення нових;

надання права мікропідприємцям набуття статусу безробітного без закриття ФОП при неможливості його діяльності в умовах дії карантинних обмежень;

забезпечення виплати щомісячної фінансової допомоги в розмірі прожиткового мінімуму на дитину дошкільного та молодшого шкільного віку під час дії карантину при втраті роботи батьками, у тому числі при їх перебуванні в неоплачуваній відпустці;

забезпечення виплат фінансової компенсації в розмірі мінімальної заробітної плати одному з батьків, який доглядає за дитиною під час карантину в закладах освіти;

забезпечення високої адресності надання державної допомоги домогосподарствам та підприємствам при подоланні наслідків COVID-19.

Висновки. Державна підтримка в умовах коронавірусної кризи передбачає податкові преференції, кредитні канікули, інформаційне забезпечення як представників бізнесу, так і всього населення. Окремі напрями підтримки у вигляді грантів чи субсидій запропоновані у сфері культури, креативних індустрій, туризму, які більше за інших видів економічної діяльності зазнали втрат унаслідок карантинних обмежень. Із боку держави посилено соціальний захист для пільгових категорій населення, пенсіонерів, малозабезпечених громадян, які отримують субсидії, ВПО. Зокрема, він

пов'язаний із подовженням строку дії документів, що дозволяють отримувати пільги, субсидії тощо, поданих до початку карантину. Захист певних категорій (представники МСБ, сфери культури, креативних індустрій, туризму), який полегшує економічне навантаження на їх діяльність, перекладається частково на власників землі, приміщень, які здаються в оренду, але механізм компенсації втрат останніх у законодавстві не визначено.

Створення Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19 за змістом передбачає цільове фінансування закладів з охорони здоров'я щодо посилення їх спроможності надання допомоги хворим на COVID-19, екстреної допомоги в громадах, залучення більшої кількості лікарів для подолання епідемії. За фактичним розподілом коштів Фонду було виділено 53% від загальної суми на фінансування будівництва, реконструкції, ремонту автодоріг державного призначення і лише 24,7% – на охорону здоров'я.

Досягнення балансу у прийнятті державних рішень про розподіл фінансово-економічного навантаження коронавірусної кризи між державою, громадою, бізнесом і населенням має стати основним принципом розробки антикризових заходів Уряду України щодо подолання наслідків впливу пандемії COVID-19. Дотримання принципу соціальної відповідальності держави, роботодавців, населення має бути враховано в кожному управлінському рішенні у стратегічних і середньострокових документах.

Література

1. Колот А., Герасименко О., Ярмолук-Крюк К. Сфера праці в умовах глобальної соціоекономічної реальності 2020: виклики для України. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16344.pdf>.

2. Калачова Г. «Карантинні пільги» для бізнесу: якою є справжня ціна перерви на пандемію. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/18/658216/>.

3. Кулицький С. Український ринок праці під впливом пандемії COVID-19: стан та оцінка перспектив розвитку. *Україна: події, факти, коментарі*. 2020. № 12. С. 43–57. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2020/ukr12.pdf>.

4. Ігор Петрашко представив механізми підтримки мікро- і малого підприємства. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=69514bea-6d8c-436e-9114-bf7c170804e2&title=IgorPetrashkoPredstavivMekhanizmiPidtrimkiMikroIMalogoPidprimstva>.

5. «Доступні кредити 5-7-9%»: 216 нових угод за тиждень та лібералізація умов їх отримання. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dostupni-krediti-5-7-9-216-novih-ugod-za-tizhden-ta-liberalizaciya-umov-yih-otrimannya>.

6. До уваги «єдинників» I та II груп! Виплату допомоги на дітей буде завершено у вересні. URL: <https://news.dtki.ua/simple/individual-single-tax/64059>.

7. Програми підтримки бізнесу / КМУ. URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu>.

8. Держпідтримка-2020: Близько 323 млн грн вже сплачено сільгоспвиробникам на часткову компенсацію відсотків за кредитами / Мінекономіки. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=19ab0df9-c72b-4fbf-b71e-6cf906730ae9&title=Derzhpidtrimka2020-Blizko323-MlnGrnVzheSplachenoSilgospvirobniKamNaChastkovuKompensatsiiuVidotkivZa Kredytami>.

9. Петрашко Ігор. Уряд скасував 36 регуляторних актів, спростивши ведення бізнесу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-skasuvav-36-regulyatorihi-aktiv-sprostivshi-vedennya-biznesu-igor-petrashko>.

10. Соціальна підтримка / КМУ. URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-sotsialnoi-pidtrymky>.

11. Програми підтримки бізнесу / КМУ. URL: <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu>.

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 р. № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19: Закон України від 16.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text>.

14. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL>.

15. Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2020 рік": Закон України від 13 квітня 2020 року № 553-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text>.

16. Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиною коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками / Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433.

17. Тест на COVID-19 в Україні: скільки коштує, де здати та як готуватись. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/test-na-COVID-19-v-ukrayini-skilky-kosztuye-de-zdaty-ta-ia-k-hotuvatys/>.

References

1. Kolot, A., Herasymenko, O., Yarmoliuk-Krok, K. (2020). Sfera pratsi v umovakh hlobalnoi sotsioekonomichnoi realnosti 2020: vyklyky dlia Ukrainy [The sphere of work in the global socio-economic reality 2020: challenges for Ukraine]. Retrieved from <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16344.pdf> [in Ukrainian].

2. Kalachova, H. (2020). "Karantynni pilhy" dlia biznesu: yakoiu ye spravzhnia tsina perervy na pandemii ["Quarantine benefits" for business: what is the real price of a pandemic break]. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/18/658216/> [in Ukrainian].

3. Kulytskyi, S. (2020). Ukrainyskyi rynek pratsi pid vplyvom pandemii COVID-19: stan ta otsinka perspektyv rozvytku [Ukrainian labor market under the influence of the COVID-19 pandemic: status and assessment of development prospects]. *Ukraina: podii, fakty, komentari*, 12, pp. 43–57. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2020/ukr12.pdf> [in Ukrainian].

4. Ihor Petrashko predstaviv mekhanizmy pidtrymky mikro- i maloho pidpryiemstva [Igor Petrashko presented the mechanisms of support for micro and small enterprises]. (2020). Retrieved from <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=69514bea-6d8c-436e-9114-bf7c170804e2&title=IgorPetrashkoPredstavivMekhanizmiPidtrimkiMikroIMalogoPidprimstva> [in Ukrainian].

5. «Dostupni kredyty 5-7-9%»: 216 novykh uгод za tyzhden ta liberalizatsiia umov yikh otrymannia ["Available loans 5-7-9%": 216 new agreements per week and liberalization of conditions for their receipt]. (2020). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/dostupni-kredyty-5-7-9-216-novykh-ugod-za-tizhden-ta-liberalizaciya-umov-yih-otrimannya> [in Ukrainian].

6. Do uvahy «iedynnykiv» I ta II hrup! Vyplatu dopomohy na ditei bude zaversheno u veresni [To the attention of the "units" of groups I and II! Payment of child benefits will be completed in September]. (2020). Retrieved from <https://news.dtk.t.ua/simple/individual-single-tax/64059> [in Ukrainian].

7. Kabinet Ministriv Ukrainy (2020). Prohramy pidtrymky biznesu [Business support programs]. Retrieved from <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu> [in Ukrainian].

8. Minekonomiky (2020). Derzhpidtrymka-2020: Blyzko 323 mln hrn vzhe splacheno silhospyvrobnykam na chastkovu kompensatsiiu vidsotkiv za kredyty [State Support 2020: About UAH 323 million has already been paid to farmers for partial compensation of interest on loans]. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=19ab0df9-c72b-4fbf-b71e-6cf906730ae9&title=Derzhpidtrimka2020-Blizko323-MlnGrnVzheSplachenoSilgospvirobnikamNaChastkovuKompensatsiiuVidsotkivZa Kredytami> [in Ukrainian].

9. Petrashko, Ihor. Uriad skasuvav 36 rehuliatornykh aktiv, sprostyvshy vedennia biznesu [The government repealed 36 regulations, simplifying doing business]. (2020). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-skasuvav-36-regulyatornih-aktiv-sprostivshi-vedennya-biznesu-igor-petrashko> [in Ukrainian].

10. Kabinet Ministriv Ukrainy (2020). Sotsialna pidtrymka [Social support]. Retrieved from <https://covid19.gov.ua/prohramy-sotsialnoi-pidtrymky> [in Ukrainian].

11. Kabinet Ministriv Ukrainy (2020). Prohramy pidtrymky biznesu [Business support programs]. Retrieved from <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu> [in Ukrainian].

12. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spriamovanykh na zabezpechennia dodatkovykh sotsialnykh ta ekonomichnykh harantii u zviazku z poshyrenniam koronavirusnoi khvoroby (COVID-19): Zakon Ukrainy vid 30.03.2020 № 540-IX [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Aimed at Providing Additional Social and Economic Guarantees in Connection with the Spread of Coronavirus Disease (COVID-19): Law of Ukraine of 30.03.2020 № 540-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> [in Ukrainian].

13. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo derzhavnoi pidtrymky sfery kultury, kreatyvnykh industrii, turyzmu, maloho ta serednoho biznesu u zviazku z diieiu obmezhuvalnykh zakhodiv, poviazanykh iz poshyrenniam koronavirusnoi khvoroby COVID-19: Zakon Ukrainy vid 16.06.2020 № 692-IX [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on State Support in the Field of Culture, Creative Industries, Tourism, Small and Medium Business in Connection with Restrictive Measures Related to the Spread of COVID-19 Coronavirus Disease: Law of Ukraine of 16.06.2020 № 692]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text> [in Ukrainian].

14. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian [State web portal of the budget for citizens]. (2020). Retrieved from <https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL> [in Ukrainian].

15. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2020 rik: Zakon Ukrainy vid 13.04.2020 № 553-IX [On Amendments to the Law of Ukraine" On the State Budget of Ukraine for 2020: Law of Ukraine of 13.04.2020 № 553-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text> [in Ukrainian].

16. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2020). Fond borotby z hostroiu respiratornoiu khvoroboiu COVID-19, sprychynenoiu koronavirusom SARS-CoV-2, ta yii naslidkamy [Fund for the fight against acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2, and its consequences]. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433 [in Ukrainian].

17. Test na COVID-19 v Ukraini: skilky koshtuie, de zdaty ta yak hotuvatys [COVID-19 test in Ukraine: how much does it cost, where to take it and how to prepare]. (2020). Retrieved from <https://www.volynnews.com/news/all/test-na-COVID-19-v-ukrayini-skilky-koshtuye-de-zdaty-ta-iak-hotuvatys/> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 25.11.2020 р.